

Dünyanın Farklı Bölgelerinde Anayasa Mahkemeleri Arasındaki Etkileşimi Geliştirmede Venedik Komisyonu'nun Rolü

Gianni BUQUICCHIO *

Sayın Başkan, Muhterem Başkanlar, Muhterem Yargıçlar,
Bayanlar ve Baylar,

Bugün burada olmak ve Türk Anayasa Mahkemesi'nin 45. Yıldönümü vesilesiyle sizi kutlamak benim için büyük bir zevktir. Mahkemeniz, ülkenizde anayasacılığın temel bir unsuru olduğunu kanıtlamıştır, ben mahkemenizin gelecekte de bu önemli rolü yerine getirmeye devam edeceğine yürekten inanıyorum.

Bu yıldönümünü kutlamak için son derece önemli ve zaman açısından yerinde bir konu seçmiş bulunmaktasınız: *Barış ve kültürler arası etkileşimin gerçekleştirilmesinde anayasa yargısının rolü.*

Venedik Komisyonu, İkinci Dünya Savaşından sonra barış için bir araç olarak oluşturulan Avrupa Konseyi'nin bir parçasıdır.

Türkiye dâhil, Konsey'in kurucu üyeleri kalıcı barışın, bugün bizim faaliyetlerimizin esası olan demokrasi, insan haklarının korunması ve hukukun üstünlüğü prensipleri üzerine inşa edilmesi gerektiğine inanmışlardı.

Venedik Komisyonu, 1990'da kuruluşundan itibaren ulusal anayasalarda yer alan bu prensiplerin, Anayasa'nın üstünlüğünü garanti etmekle görevlendirilen bağımsız organlar tarafından korunması gerektiğinin her zaman farkında olmuştur.

* Avrupa Konseyi Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu - Venedik Komisyonu Genel Sekreteri

Komisyon, Orta ve Doğu Avrupa'daki hemen hemen tüm yeni demokrasilerde Anayasa Mahkemeleri'nin kuruluşuna katkıda bulunmuş olmaktan gurur duymaktadır.

Avrupa Anayasa Mahkemeleri ile işbirliği sürecinde kazanılmış olan bu deneyim, Avrupa Konseyi'nin de büyük desteğiyle Komisyon'un karşılayabilmekten büyük mutluluk duyduğu Afrika, (Güney ve Kuzey) Amerika'dan ve Asya'dan işbirliği taleplerine sebep olmuştur.

Venedik Komisyonu, kendi prensipleri doğrultusunda farkındalığı, anlayışı, uzlaşmayı ve toleransı geliştirme aracı olarak, hukuk yoluyla demokrasiye dayanan kültürler arası diyalogu her zaman teşvik etmiştir.

Kültürler arası diyalog aynı zamanda çatışmaları önleyerek, bütünleşme ve sosyal birleşme için mücadele ederek barışı temin etmenin bir vasıtasıdır. Anayasa Mahkemeleri ve eşdeğer yargı yetkisine sahip mahkemeler, bu prensiplerin gerçekleştirilmesinde anahtar bir rol oynarlar.

Venedik Komisyonu'nun diyaloga ve etkileşim kurmaya yaklaşımı her zaman pragmatik ve pratik olmuştur.

Komisyon'un işbirliğinin önemli araçları; Mahkemelerin önemli anayasal içtihatlarını sunan ortak bir veri tabanı, mahkemeler arasında aktif bir bilgi alış verişini mümkün kılan konferanslar ve seminerler ve hatta devletin diğer güçlerinin baskısı altında olan mahkemelere verilen doğrudan destektir.

Venedik Komisyonu, bazı anayasa mahkemesi yargıçlarının başka ülkelerdeki emsallerinin içtihatlarından habersiz olduklarını tespit etmiştir. Bu sebeple, Venedik Komisyonu, Anayasal İçtihat Bültenine ve CODICES veritabanına dayalı olarak, Mahkemeler arasında düzenli ve belgeye dayanan bir içtihat alışverişini başlatmıştır.

Avrupa'dan ve Avrupa dışından katılan mahkemeler, yılda üç kez CODICES veritabanına dâhil edilen içtihatlarla katkıda bulunmaktadırlar. (CD-ROM'da ve internet yoluyla – www.CODICES.coe.int) 1996 yılında başlatılan CODICES şimdiden yaklaşık 90 Anayasa Mahkemesinden ve Avrupa, Afrika, Asya ve Kuzey ve Güney Amerika'daki eşdeğer mahkemelerin 5000'in üzerinde kararını içermektedir. CODICES'in ve Bültenin esas amacı Mahkemeler arasında bir bilgi alışverişini teşvik etmek ve farklı

ülkelerde sık sık eş zamanlı olarak beliren hukukun kritik sorularını çözmede ulusal yargıçlara yardım etmektir.

Avrupa'daki Mahkemelerle işbirliğini kurduktan sonra, Venedik Komisyonu'nun Anayasa yargısı alanındaki faaliyetleri Avrupa dışındaki Anayasa Mahkemeleri ve eş birimler tarafından büyük bir ilgi ile karşılanmıştır.

Tüm Avrupa Konseyine üye ülkeleri ve Avrupalı olmayan devletleri tam üye olarak bünyesinde barındıran, Venedik Komisyonunun, geniş bir anlaşma şeklindeki doğası gereği Avrupa'nın dışındaki Anayasa Mahkemelerini birleştiren bölgesel kuruluşlarla da işbirliği yürütebilir. Bu işbirliğinin amacı ilgili tüm bölgeler arasında bir bilgi alışverişi yapılmasıdır.

Anayasal yargı alanındaki başlıca ortaklarımızı lütfen kısaca sunmama izin veriniz:

Doğal olarak, Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı, Avrupa'daki Anayasa Mahkemelerini güçlendirme çabasında Venedik Komisyonu'nun önemli bir ortağıdır.

CODICES veritabanının ve Anayasal İçtihat Bülteni'nin yayınlanmasına ilâveten, Venedik Komisyonu genellikle Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı için çalışma belgeleri hazırlar ve üyeliğe başvuran Mahkemeler hakkında bilgi verir. Mahkemelerden gelen talep üzerine, Komisyon, *amiscus curiae* niteliğindeki görüşlerini ve Mahkemelerle ilgili mevzuat tasarıları hakkındaki görüşlerini bildirir.

Komisyon Fransızca kullanan Anayasa Mahkemeleri Birliği (ACCPUF) ile kuruluşundan bu yana işbirliği yapmaktadır. Bu kuruluş çoğunlukla Batı Afrika ve Avrupa'daki ama aynı zamanda Asya'daki, Kuzey ve Güney Amerika'daki Anayasa Mahkemelerini birleştirir. Venedik Komisyonu, üye Mahkemelerin Fransızca veritabanına katkıda bulunmalarına izin vermek suretiyle, CODICES veritabanını ACCPUF'a açmıştır.

Orta ve Doğu Avrupa'da ve Orta Asya'da Venedik Komisyonu, Genç Demokrasi Ülkelerinin Anayasal Denetim Organları'nın Konferansı ile işbirliği yapar ki bu kuruluş da Bağımsız Devletler Topluluğundan olan Anayasa Mahkemelerini ve Konseylerini birleştirir. Komisyon ve Konferans düzenli seminerler organizasyonu içinde işbirliği yapar.

2005 yılından beri, biz Kamboçya, Endonezya, Kore Cumhuriyeti, Moğolistan, Filipinler ve Tayland'daki mahkemeleri birleştiren Asya Anayasa (ve Yüksek) Mahkemeleri Ağıyla işbirliği yapmaktayız. Bu mahkemeler de CODICES veritabanına katkıda bulunurlar.

Güney Afrika Anayasa Mahkemesinin talebi üzerine, Komisyon Güney Afrika ile olan ikili işbirliğini, tüm Güney Afrika Bölgesine, yani Güney Afrika ile Kuzeydeki Uganda arasındaki ülkeleri kapsayacak şekilde genişletmiştir.

Venedik Komisyonu, bölgede 15 ülkenin Mahkeme Başkanlarını birleştiren Güney Afrika Yargıçlar Komisyonu'nun (SAJC) kurumsallaşmasına yardım etmiştir. Venedik Komisyonu Güney Afrika Mahkemelerini CODICES'e katkıda bulunmaya ve düzenli konferanslarını birlikte organize etmeye davet etmiştir.

Venedik Komisyonu'nun yardımıyla, SAJC, son zamanlarda diğer devlet güçlerinden yersiz baskı altında olan üye mahkemeleri desteklemesine izin veren temel prensipleri benimsemiştir. Zaten temel prensiplerin benimsenmesinden önce, SAJC Swaziland'da Kral ve yargı arasındaki bir uyuşmazlıkta arabuluculuk yapmıştı. Zimbabve'deki yargının durumu nazara alınarak temel prensiplerin taslağı yapılmıştır.

Venedik Komisyonu aynı zamanda Arap Anayasa Mahkemeleri ve Konseyleri Birliği ve Ibero-Amerikan Anayasa Yargısı Konferansıyla sağlam bağlar kurmak üzeredir. Komisyon bu birimlerin üyeleri olan Mahkemelere CODICES veritabanını açmaya hazırlıklıdır.

Arap dünyasıyla işbirliği özellikle benim için duygusal bir anlam içermektedir. Bize en iyi seviyede kültürler arası diyalogun bir örneğini kurmak için bir fırsat vermektedir. Anayasacılık konuları üzerine Akdeniz'in iki tarafı arasındaki etkileşim barışın temelini oluşturan bir ortak değerler anlayışını ilerletme potansiyeli taşımaktadır.

Gördüğümüz gibi, Venedik Komisyonu ve dünyadaki başka bölgeler arasındaki işbirliği global bir işbirliğine yaklaşmaktadır. Bu yüzdendir ki yukarıda bahsedilen bölgesel kuruluşlarda temsil edilen tüm mahkemeleri bir araya getirmek için 2009 başlarında Anayasa Yargısı üzerine bir dünya konferansı düzenlemek istiyoruz.

Demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerler üzerinde açık bir görüş alışverişi, Anayasa Yargıları

arasında bu ilkelere ilişkin ortak bir anlayışın doğmasını sağlayabilirler. Bu kültürler arası diyalogu geliştirerek, karşılıklı anlayışa ve barışa katkıda bulunmayı çok umut etmekteyiz.

Sayın Başkan,

Bizim Avrupa'mızın önemli bir parçası olan sizin ülkeniz – Türkiye- kültürlerin kavşağındaki kilit bir noktada yer almaktadır. Bu önemli diyalogu kolaylaştıracağınız ve destekleyeceğiniz için size güveniyoruz.

İlginiz için teşekkür ederim.